

עדכון התוכנית האסטרטגית לעיר ת"א-יפו

תחום חינוך

דו"ח מצב קיים

יולי 2017

עורכת: צביה גל, רכזת תכנון והערכה

צוות העבודה:

ממונה עירוני וראש הצוות: שירלי רימון ברכה, מנהלת מינהל החינוך

חברי הצוות: אורית טופלברג, מנהלת המחלקה לחינוך קדם יסודי
לאה זיידה, מנהלת המחלקה לחינוך יסודי
רותי אנזל, מנהלת האגף לחינוך על-יסודי וקידום נוער
עדית גלבר, מנהלת המחלקה לחינוך מיוחד
אורית קלר, מנהלת המחלקה לרווחה חינוכית
ליזה בן חמו, מתאמת פעולות המינהל
צביה גל, רכזת תכנון והערכה

תיאור מצב קיים - 2017

בשנת הלימודים התשע"ז (2016-2017) לומדים במערכת החינוך העירונית¹ 64,540 ילדים ובני נוער, בגילאי 3-18, על-פי הפירוט הבא:

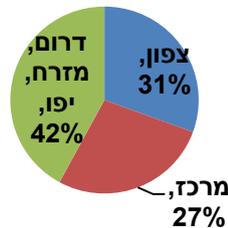
בגני הילדים למדו 15,037 תלמידים בחינוך הרגיל + 610 תלמידים בחינוך המיוחד (מהם 104 + 31 תושבי חוץ) בבתי הספר היסודיים 28,631 תלמידי החינוך הרגיל + 2,293 בחינוך המיוחד (מהם 799 + 649 תושבי חוץ) בבתי הספר העל-יסודיים 17,106 בחינוך הרגיל + 863 בחינוך המיוחד (מהם 559 + 71 תושבי חוץ)

פיזור תלמידי מערכת החינוך העירונית ברחבי העיר, לפי שלב חינוך, בשנת הלימודים 2016 - 2017:

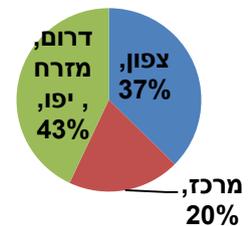
בתי"ס יסודיים

גני ילדים

בתי"ס על-יסודיים

[צפון - רבעים 1-2, מרכז - רבעים 3-6, דרום, מזרח, יפו - רבעים 7-9]

מ-2010 עד 2017 גדל מספר התלמידים במערכת החינוך ב-30% בקירוב. מספר הילדים בגנים גדל בשיעור גבוה יותר, ב-43.6% משנת 2011 עד 2017, זאת לנוכח הפעלת חוק חינוך חנם מגיל 3

הגידול חייב הקמה של 209 כיתות גן, 10 בתי ספר יסודיים ובית ספר על-יסודי אחד, מ-2007 עד 2017. בשנים הקרובות מתוכננת הקמתם של 6 בתי"ס יסודיים ו-3 בתי"ס על-יסודיים, וכן עשרות כיתות גן נוספות. כמו כן, מתוכננת ומבוצעת בנייה של עשרות כיתות נוספות לבתי ספר קיימים, יסודיים ועל-יסודיים.

¹ מערכת החינוך העירונית כוללת גם מספר בתי ספר על-יסודיים משותפים לעירייה ולגופים חיצוניים

במטרה לעמוד על מצב החינוך בעיר תל-אביב - יפו, עשתה מנהלת המינהל החדשה (שנכנסה לתפקידה בסוף שנת תשע"ו), מספר מהלכים לאיסוף נתונים, כמפורט להלן:

- מפגשים עם תושבים, בארבעה מרכזים קהילתיים ברחבי העיר, במטרה לשמוע את חוות דעתם על מערכת החינוך; מה דורש שיפור / שימור.
- מפגש לשיחה אישית עם 80% מהמנהלים של בתי ספר בעיר וגננות מובילות.
- מפגשי עבודה עם כל אחד ממנהלי המחלקות/אגפים במינהל החינוך, לבחינת התכניות החינוכיות המיועדות לשיפור הישגים ואקלים חינוכי, וכן תכניות חברתיות וקהילתיות.
- פגישת עבודה עם סגן ראש העיר ומחזיק תיק החינוך.
- פגישת עבוד עם ראש העיר.
- פגישת עבודה עם מנכ"ל העירייה.
- להשלמת התמונה החינוכית, בדקה נתונים:
  - הישגים בבגרות: שיעורי זכאות ואיכות התעודה.
  - הישגים במבחני המיצ"ב, במקצועות הליבה
  - מצב האקלים החינוכי בבתי הספר בעיר
  - שיעורי התמדה בבתי ספר על-יסודיים שש-שנתיים
  - שיעורי נשירה ממערכת החינוך

לאור ממצאיה ולאחר היוועצות עם מומחים מתחום החינוך, הוצגו יעדי המינהל:

החינוך בתל-אביב - יפו כבבואה של העיר:

חינוך מבוסס שוויון, מקדם ערכים ופורץ דרך

1. חינוך מבוסס שוויון

העיר תל-אביב - יפו מחויבת לאחריות כלפי כל תושביה. כפועל יוצא, היא צריכה לתת מענה ייחודי לאוכלוסיות השונות. לשם כך עליה לנסח תפיסה ערכית בנוגע לשוויון, לטפח מדיניות שוויונית ומכילה ולפתח פרקטיקות לצמצום חסמי הצמיחה.

1.1 המצב הקיים בעיר ובמדינה

בתמונת המצב החברתית 2014, שפרסם מרכז אדוה בנושא הפערים בחינוך, נבחנו נתוני הזכאות לתעודת בגרות לשנת 2013 לפי יישוב, עבור יישובים בעלי אוכלוסייה של 10,000 תושבים ומעלה. נמצא כי שיעורי הזכאות הגבוהים ביותר - בין 70% ל- 80% נרשמו ביישובים מבוססים, וכי שיעורי הזכאות הנמוכים ביותר נרשמו ביישובים ערביים - בין 20% ל- 40% ובעירויות פיתוח - בין 40% ל- 50%.

חוקרי המרכז מצאו כי המתחילים ללמוד במוסדות להשכלה גבוהה אינם מייצגים באופן שווה את הקבוצות השונות בחברה הישראלית. הלוח שלהלן מציג נתונים על בוגרי תיכון בשנת 2005, שהתחילו ללמוד באוניברסיטאות ובמכללות אקדמיות בתוך 8 שנים מסיום התיכון, דהיינו, עד 2013. השיעורים הגבוהים ביותר של התחלת לימודים אקדמיים נרשמו בקרב יהודים הגרים ביישובים השייכים לאשכול חברתי-כלכלי גבוה שלמדו בנתיב העיוני. השיעורים הנמוכים ביותר נרשמו בקרב ערבים הגרים ביישובים השייכים לאשכול חברתי-כלכלי נמוך.

מסיימי תיכון ב-2005 שהחלו ללמוד באוניברסיטאות ובמכללות אקדמיות בישראל עד 2013

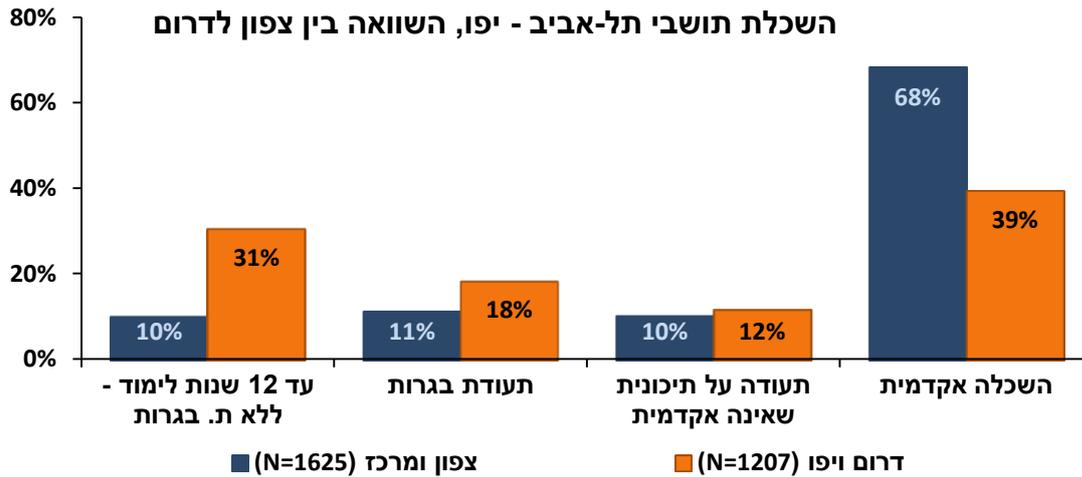
לפי מאפיינים שונים, באחוזים מתוך כלל מסיימי תיכון

19.9%	חינוך ערבי - סך הכל	38.6%	חינוך ערבי - סך הכל
17.0%	גברים	34.0%	גברים
22.1%	נשים	42.9%	נשים
21.1%	בוגרי/ות נתיב עיוני	43.8%	בוגרי/ות נתיב עיוני
18.2%	בוגרי/ות נתיב טכנולוגי	31.2%	בוגרי/ות נתיב טכנולוגי
15.7%	גרים ביישוב השייך לאשכול כלכלי 1-2	25.1%	גרים ביישוב השייך לאשכול כלכלי 1-4
22.6%	גרים ביישוב השייך לאשכול כלכלי 3-4	39.5%	גרים ביישוב השייך לאשכול כלכלי 5-7
37.0%	גרים ביישוב השייך לאשכול כלכלי 5-10	52.5%	גרים ביישוב השייך לאשכול כלכלי 8-10

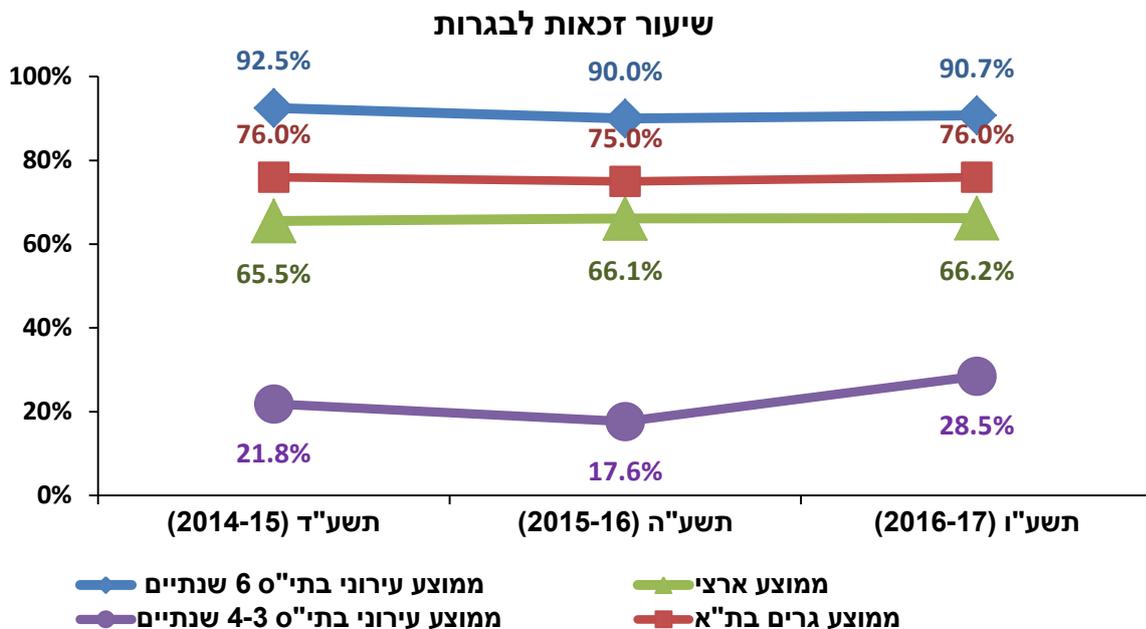

בתל-אביב - יפו קיים פער סוציאקונומי משמעותי בין התלמידים הגרים בצפון העיר ובמרכז לבין התלמידים הגרים בדרום, במזרח העיר וביפו. הפער משפיע גם על הישגים ושיעורי הזכאות לבגרות וכן על ההתמדה באותו בית ספר 6 שנות.

הסבר חלקי לממצאים אלה ניתן לייחס למצבן החברתי-כלכלי של משפחות התלמידים ובפרט להשכלת ההורים, כעולה מסקר של המרכז למחקר חברתי-כלכלי, של עיריית תל-אביב - יפו, שנערך בשנת 2015:

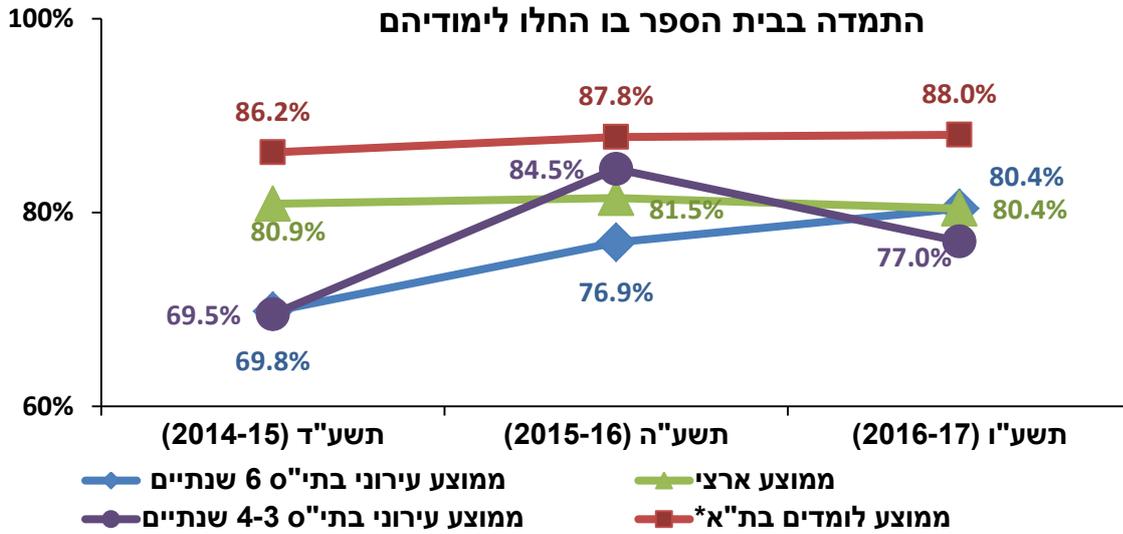

להלן מוצגים נתונים עירוניים² על שיעורי זכאות לבגרות, התמדה ונסירה, השוואה בין הממוצעים בבתי ספר שש-שנתיים, ל- 3-4 שנתיים, לכלל הלומדים בעיר ולממוצע הארצי:

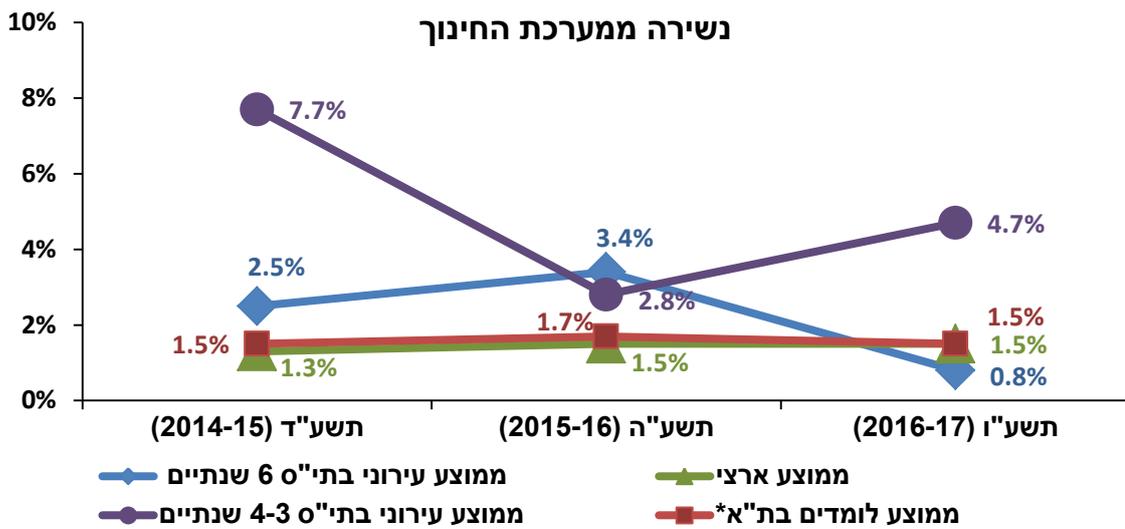

² הנתונים על שיעורי הזכאות, התמדה ונסירה נלקחו מ"התמונה החינוכית" של משרד החינוך לשנת תשע"ו

*חישוב התמדה של כלל הלומדים בתל-אביב - יפו מתייחס לתלמידים שהחלו לימודיהם בתיכון בעיר וסיימו אותם בבית ספר תיכון כלשהו בעיר, ללא קשר באיזה החלו לימודיהם, בניגוד לחישוב העירוני, בו ההתמדה מתייחסת לבית הספר התיכון בו החלו וסיימו לימודיהם.

נוסף על כך, תלמידים רבים מדי, בעיקר מאזורי מזרח ודרום העיר ויפו, מאופיינים כבעלי צרכים מיוחדים, כפי שעולה מהטבלה הבאה:

דרום, מזרח ויפו	צפון ומרכז	ממוצע עירוני	ממוצע ארצי ³	
6.3%	1.9%	3.9%	3.5%	גני ילדים
9.7%	1.8%	6.5%	3.9%	בתי ספר
8.9%	1.8%	5.8%	3.8%	כל שלבי הגיל

³ מתוך דוח של מרכז המחקר והמידע בכנסת, מערכת החינוך בישראל, 2015

תכניות קיימות לצמצום פערים

בעיר תל-אביב - יפו נהוג תקצוב דיפרנציאלי - בתי ספר בהם תלמידים ממשפחות במעמד חברתי-כלכלי נמוך מקבלים תקציב גבוה יותר מבתי ספר בשכונות מבוססות. תקצוב זה מאפשר הפעלה של תכניות רבות שמטרתן צמצום פערים.

- **מרכזי למידה** בבתי הספר ובמרכזים הקהילתיים, מופעלים בשעות שלאחר הלימודים ומיועדים לתלמידי היסודי והעל-יסודי. במרכזים אלה מושם דגש על הוראה מתקנת, עזרה בשיעורי בית ושיפור הדימוי העצמי והחברתי. לתלמידי הכיתות הגבוהות ניתנת עזרה ממוקדת בנושאים לבגרות. העובדים במרכזי הלמידה הם מורים וסטודנטים שעוברים הכשרה.
- **מרכזים טיפוליים** הממוקמים במרכזים הקהילתיים בעלות סמלית, מיועדים לטיפול קצר מועד (3 חודשים) בתלמידים, ובמקרים מיוחדים גם בהוריהם. המטפלים הם עובדים סוציאליים ופסיכולוגים.
- מספר תכניות **חונכות אישית**, המופעלות ע"י עמותות.
- תכניות מיוחדות **לתלמידים יוצאי אתיופיה**, כולל פעילות קיץ בת 4 שבועות לתלמידים בבתי הספר העל-יסודיים, בה הם מקבלים תגבור לימודי ימי העשרה. בנוסף, מרכזים להכנת תלמידי הגן לכיתה א' ועוד.
- **תכניות העשרה לתלמידים בעלי תפקוד לימודי תקין-גבוה** - תכניות המופעלות באופן דיפרנציאלי, משלבות לימודים בתחומי תוכן שונים מועברות על-ידי מומחים, חלקן בחסות האוניברסיטה או המכללה האקדמית.
- **הקמת כיתת מחוננים** בבית ספר במזרח העיר, נוסף על כיתה כזו בבית ספר במרכז.
- **בגני הילדים** מופעלות תכניות שונות לתגבור ותמיכה.

1.2 מגמות ותהליכים בעולם ובמדינה

- שיעור התעסוקה⁴ בארץ (2011), כתלות בהשכלה, מתפלג כמתואר בטבלה הבאה:

מגדר	בעלי תואר ראשון	סיימו 12 שנות לימוד	סיימו 9 שנות לימוד	לא למדו
נשים	80%	60%	37%	18%
גברים	75%	52%	16%	8%

ככל שעולה ההשכלה, עולה שיעור המועסקים והפער בין נשים לגברים קטן

- תלמידי ישראל ממוקמים נמוך מאוד במבחנים הבינלאומיים.
- על-פי דיווחי ה-OECD, אי השוויון בין תלמידי ישראל הוא מהגדולים בקרב המדינות השייכות לארגון.

⁴ הלמ"ס, 2011, פני החברה בישראל

- בדוח מקינזי⁵ התייחסות נרחבת לחינוך במדינה. חוקרי החברה מצאו כי הגורם המשמעותי שקובע את איכות החינוך הוא מה שקורה בתוך הכיתה - איכות המורים ואיכות הלמידה. יחד עם זאת, מתוך מגוון ההמלצות של חברת מקינזי, לקחו מעצבי המדיניות את אלה שדורשות השקעה מועטה, בעיקר מגוון של פרויקטים המיועדים למשוך להוראה כוחות חדשים ו"טובים יותר".
- מאז שנת 2003, עם הקמתה של וועדת דברת, עוסקים **כלכלנים** בקביעת המדיניות של החינוך בישראל. אלה עוסקים בעיקר בצדדים הארגוניים של מערכת החינוך. משרד החינוך אימץ חלק מהמלצות וועדת דברת, בעיקר אלה שאינן דורשות תקציב משמעותי נוסף. ביניהן: ניהול עצמי של בתי הספר והגדלת האוטונומיה של המנהלים; הקמת מכון להכשרת מנהלים באוריינטציה עסקית; העסקת מורים על בסיס שעתי או בחוזים אישיים ועוד. לעומת זאת, התעלם המשרד מהמלצות שיש להן השלכות ישירות יותר על הנעשה בכיתה ובבית הספר ואשר יישומן כרוך בתקציב נוסף. שינויים אלה תרמו להעצמת הבידול והאי שוויון בחינוך.
- הכישלון המרכזי של מערכת החינוך⁶ הוא בחוסר ההצלחה המתמשך להתמודד עם בעיית הפערים הגדולים בהישגים הלימודיים בין קבוצות האוכלוסייה השונות. פערים אלו מקורם לרוב בנתוני הרקע הקשים שמהם מגיעים תלמידים רבים מהמגזר הערבי, מהמגזר החרדי ומשכבות חברתיות-כלכליות חלשות בחינוך הממלכתי היהודי והממלכתי-דתי. אך הם מועצמים בשל מדיניות הססנית ולא עקבית של העדפה מתקנת... גם מהלך החזרתו של התקן הדיפרנציאלי לתלמיד, המיושם כיום רק בבית הספר היסודי ובחטיבת הביניים, לא הניב עד כה תוצאות של ממש בצמצום הפערים.
- על-פי מחקר של מכון ואן ליר (2002)⁷ זוהו 4 גורמים התורמים לזכאות לתעודת בגרות: הרווחה הכלכלית, רמת החיים, הרקע ההשכלתי וההשקעה. השכלת ההורים היא הגורם החשוב ביותר בניבוי הסיכויים של תלמיד להצליח להשיג תעודת בגרות. שיעור הזכאות של צעירים ששני הוריהם בעלי יותר מ-13 שנות לימוד עומד על 81%, בהשוואה ל-34% אצל צעירים ששני הוריהם בעלי השכלה של 0-8 שנות לימוד. שוויון בהשכלת ההורים מוחק את הפער העדתי והמגזרי.
- מחקרים רבים⁸ (למשל של חתן פרס נובל בכלכלה ג'ימס היקמן) הראו שמאד משתלם להשקיע בגיל הרך, ולא רק למשפחות אלא לחברה בכללותה. ההחזר לדולר המושקע בתכניות לראשית החיים הוא גבוה יותר מהחזר לדולר המושקע במערכת החינוך מגן חובה ועד לתיכון, ובתכניות הכשרה בשלבים מאוחרים יותר בחיים. ניתוח של תכניות התערבות מוצלחות עד גיל חמש הראה החזר של 7%-10% לשנה על כל דולר

⁵ בתוך יעדים לתיקון החינוך לקראת קידום כלל התלמידים בישראל שלמה סבירסקי ונוגה דגרבחגלו, אוגוסט 2011. מכון אדוה

⁶ בתוך התפתחויות במערכת החינוך בעשור האחרון, נחום בלס יוסי שביט, דוח טאוב, 2016

⁷ במאמרה של רינה כהן, יש הורים להצלחה: השפעתם של הורים על למידה

⁸ בתוך השקעה בראשית החיים מפתח לשוויון הזדמנויות, ליה אתינגר, מכון "שחרית", 2014

שהושקע בהן. ההחזר נובע מהשיפור בהישגים בבית הספר ובקריירה וכן מהחיסכון בתכניות של חינוך מיוחד, בריאות וטיפול בפשיעה. ההשפעה גדולה במיוחד ככל שההתערבות נעשית בגילים צעירים יותר.

1.3 האתגרים המרכזיים

פעולות שנעשו לקידום השוויון בחינוך בשנה האחרונה:

- השקעה בבתי ספר 3-4 שנתיים, במטרה להעלות את שיעורי הזכאים לבגרות בקרב תלמידיהם.
- פיתוח מודל לאקלים חינוכי מיטבי - ממצאים משאלוני המיצ"ב בנושא אקלים וסביבה פדגוגית מורים על מצב טעון שיפור בנושאים כמו שביעות הרצון מבית הספר, יחסים בין מורים לתלמידים ועוד. כל אלה משפיעים על האווירה בבית הספר ותורמים להצלחת כל התלמידים בפן החברתי והלימודי.
- פיתוח מודל להוראת אנגלית דבורה בבתי ספר יסודיים - הגורם העיקרי לכך שהתלמידים אינם דוברים אנגלית, למרות שהם לומדים שפה זו מגיל צעיר, הוא חוסר בטחון. המודל המוצע נועד לעקוף את חסמי הדיבור ומציע למורים דרכי הוראה מגוונות.
- מתווה לחינוך שוויוני ביפו:
  - בשנת הלימודים תשע"ח ייפתח בית ספר על-יסודי חדש, שיגדיל את אפשרות הבחירה
  - ייעשו פעולות ממוקדות במטרה לשפר את ההתמדה בבתי הספר
  - בכל בית ספר יסודי מוקם מרכז טיפולי רגשי
- הארכת יום הלימודים לתלמידי כיתות א' - ג' ב-24 בתי ספר בדרום וביפו, במסגרתו מועברות פעילויות הפגה והעשרה.
- פרויקט מסלול בגני הילדים - יצירת מסלול התפתחות חיובי לילדי הגנים, תוך הכשרת הצוותים החינוכיים בכלים להתמודדות עכשווית ועתידית עם קשיי התנהגות.
- פעולות לחיזוק ההתמדה בבתי הספר השש-שנתיים.

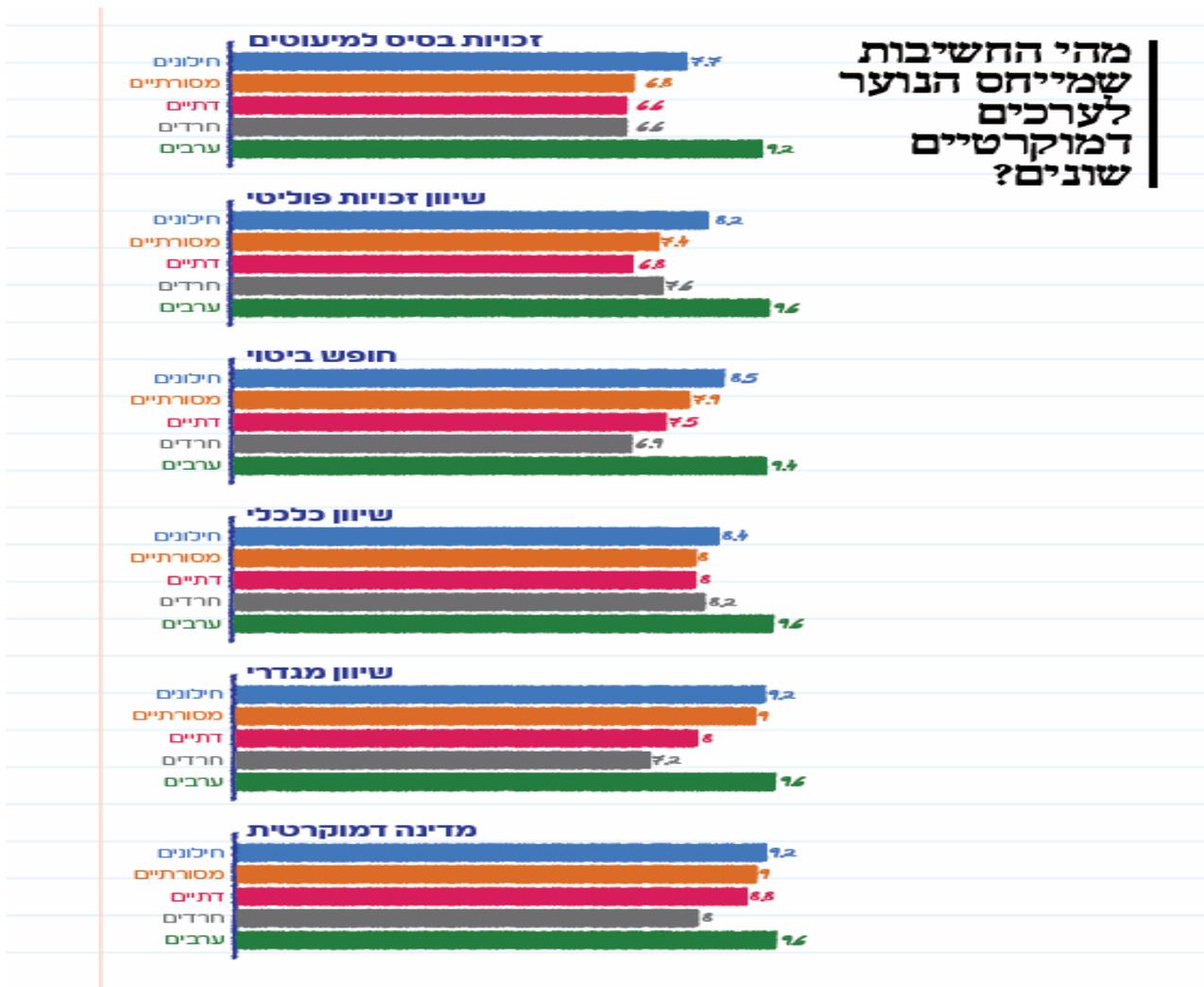

2. חינוך מקדם ערכים

בתרבות דמוקרטית, המבוססת על מגילת העצמאות, תפקיד הקהילה להביא את ייחודיותו של כל אדם לידי ביטוי, לקדם שותפות בין בני אדם ולטפח יחסי גומלין בין היחיד לקהילה ולסביבה. בכך היא מקדמת יצירה של חברה שוויונית, הוגנת, צומחת ובת קיימא.

2.1 המצב הקיים בעיר ובמדינה

- במחקר השוואתי⁹ שבדק מהי החשיבות שמייחס הנוער לערכים דמוקרטיים שונים, על-פי השתייכותו לקבוצות שונות באוכלוסייה עלו הממצאים הבאים:

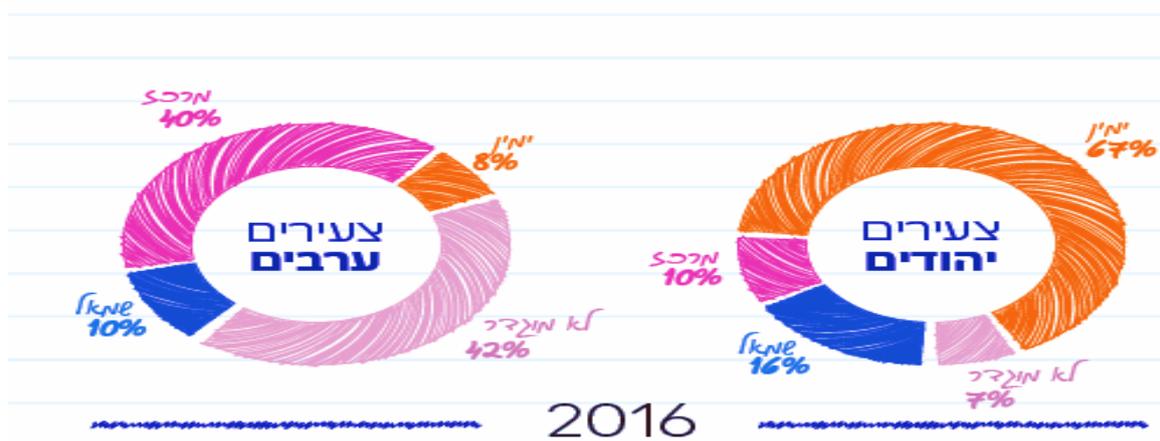
⁹ קרן פרידריך אברט, 2017

באותו מקור הוצג גם סקר ארצי שהשווה עמדות של בני הנוער (ערבים ויהודים) ביחס למדינה יהודית ודמוקרטית. ממצאיו מעידים על הקצנה, כמודגם להלן:

מאוד שישראל תהיה מדינת כל אזרחיה	מאוד שישראל תהיה מדינה יהודית	
56.5%	61.8%	1998
82.1%	62.3%	2004
70.5%	59.4%	2010
86.1%	84.9%	2016

- בחינת עמדות של תלמידי כיתות י' - י"א בבתי ספר בתל-אביב - יפו, שנשאלו מה חשוב יותר ישראל יהודית או ישראל דמוקרטית, העלתה כי תושבי אזורי צפון העיר (66 תלמידים) העניקו חשיבות רבה יותר להיותה של ישראל מדינה דמוקרטית ואילו תושבי אזורי הדרום (80 תלמידים) העניקו חשיבות רבה יותר להיותה של ישראל מדינה יהודית או חשיבות דומה לשני המאפיינים.
- כיצד מזדהה הנוער מבחינה פוליטית?
המותג "שמאל" נפגע אנושות במהלך העשור האחרון אצל יהודים וערבים כאחד. 16% בלבד מהנוער היהודי ו- 10% בלבד מהנוער הערבי מעידים על עצמם כי הם שמאלנים - גם כשמדובר באנשים המחזיקים בעמדות שמאל מובהקות. זאת לעומת 25% מהנוער היהודי ו- 50% מהנוער הערבי ב- 2004.

- בשאלון בנושא סובלנות וקבלת האחר, שהועבר לתלמידי העיר. שוב נמצאו הבדלים בין תלמידי הדרום לתלמידי הצפון, כשהראשונים מגלים פחות סובלנות. כאשר נשאלו האם במסגרת בית הספר, חוו או היו עדים ליחס משפיל למישהו אחר בגלל שונות (בצבע עור, בני דת אחרת, מוגבלויות פיזיות, שפה שונה וכדומה...), השיבו 37.2% מהם בחיוב.

הממצאים שהוצגו בפרק זה מעידים על בורות של תלמידים, המתבטאת בהיעדר הכרות עם החברה הישראלית, העדר הכרות או הבנה של תופעות עולמיות, חברתיות, כלכליות וגלובליות.

2.2 מגמות ותהליכים בעולם

בשל עלייה בשיעור הלומדים בתיכון בחמישים השנים האחרונות ובשל התרחבות הרב תרבותיות, הכיתות נעשו הטרוגניות יותר חברתית.

תופעות אלה משתלבות עם תיאוריות האינטליגנציות המרובות של גרדנר [לכל אדם הרכב אינטליגנציות ייחודי לו המשפיע על עיצוב אישיותו והתנהגויותיו] והאינטליגנציה הרגשית של גולמן [ישנם שני סוגי מוחות ושני סוגי אינטליגנציה: רציונלית ואמוציונלית כאשר יחסי הגומלין בין שתי אינטליגנציות אלה טובה ויעילה, האינטליגנציה הרגשית עולה וכך גם היכולת האינטלקטואלית]. הן הוסיפו על ההבנה בדבר הצורך לאפשר דרכי למידה מגוונות ולהרחיב את ההוליסטיות והייחודיות שהחינוך נדרש לפתח, לצד האינטלקט.

היבט נוסף נוגע לגלי המחאה החברתית ששטפו את העולם בשנים 2011 - 2013, בתגובה לתהליכי ההפרטה והמשבר החברתי והסביבתי. מציאות זו נכנסת בשערי בית הספר והכיתה. יצירת רלוונטיות במפגש בין העולם בחוץ לבין הכיתה מחייב עידוד ופיתוח חשיבה ביקורתית של התלמידים ומוריהם על העולם, שיח חברתי ויצירת פלטפורמות לאקטיביזם חברתי.¹⁰

2.3 האתגרים המרכזיים

- קידום ערכי הדמוקרטיה כחלק מתרבות בית ספרית
- העמקת הידע וההכרות בסוגיות של דמוקרטיה ואזרחות
- שיפור במדדי האקלים הבית ספרי

פעולות שנעשו לקידום ערכים בשנה האחרונה:

- מודל לפיתוח אקלים פדגוגי חינוכי - תוצר של צוות חשיבה לנושא, שכלל פסיכולוגים, אנשי חינוך ותושבי תל-אביב - יפו שנענו לקול קורא. המודל שפותח הינו מודולרי וכל בית ספר יבחר את הרכיבים המתאימים לו ביותר ליישום במטרה לשפר את האקלים הפדגוגי חינוכי בתחומו.
- תכנית חדשה "חברותא" לתלמידי כיתות ד' ו- ח', בכל בתי הספר בעיר, המאפשרת מפגשים בין תלמידים מאוכלוסיות שונות: צפון - דרום, חילוניים - דתיים, יהודים - מוסלמים - נוצרים, חינוך מיוחד - חינוך רגיל
- הושקה תכנית הדמוקרטיה, הכוללת:
  - עבודה עם המנהלים בתכנים של גזענות, חינוך פוליטי ועוד

¹⁰ מתוך: עיר דמוקרטית עיר חינוך במאה ה-21, הוצ' המכון לחינוך דמוקרטי

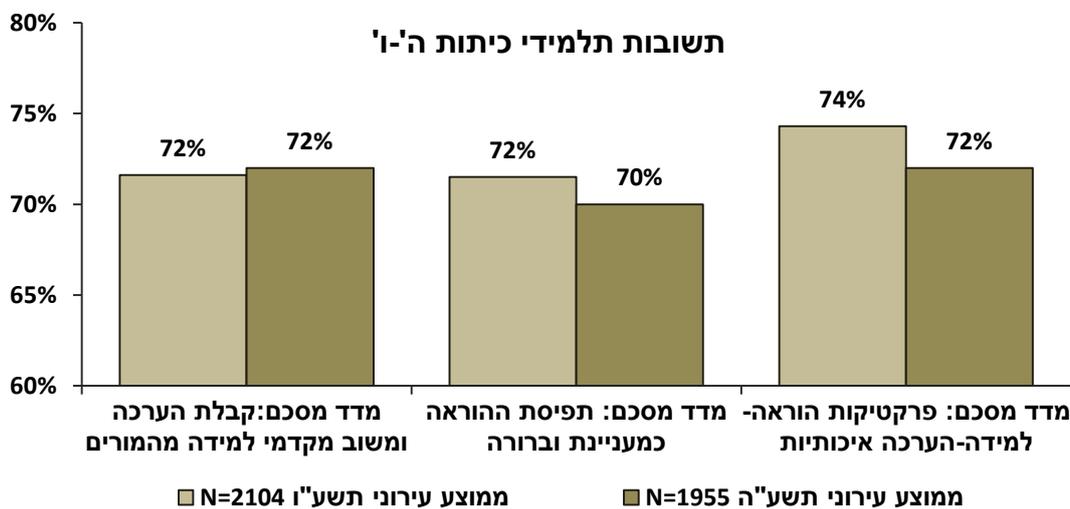
- הוקם צוות פיתוח לקידום ערכי הדמוקרטיה ופיתוח תודעה חברתית
- הפעלת תכנית דיבייט, שעוסקת באקטואליה בשפה האנגלית, לתלמידי כיתות י'
- הוקם צוות פיתוח שמטרתו להוביל את אנשי החינוך וההורים ליצירת מבנים תומכי קשר בונה אמון והקשבה
- הקמת צוות חשיבה של מורים לבניית תכנית לימודים בנושא דמוקרטיה

3. חינוך פורץ דרך

אתגרי המאה ה-21 מחייבים יצירה של דגם חדש ורלוונטי, ללומדים ולמורים כאחד, בבתי הספר. בבסיס הרעיון להקים בתי ספר מתקדמים עומדת ההכרה בכך שחינוך איכותי יכול למנף את העיר.

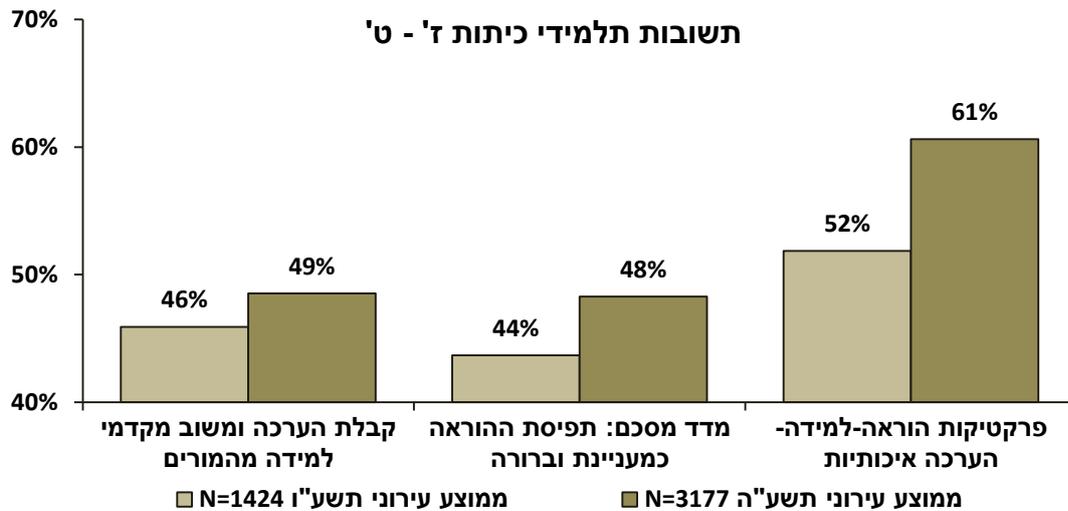
3.1 המצב הקיים בעיר

- תל אביב אינה נתפסת על-ידי אנשי חינוך בארץ או בעולם כראש חץ בחינוך ובהובלה של אג'נדה חינוכית-חברתית-רעיונית. רוב בתי הספר מיושנים בדרכי ההוראה ובתכנים ולמרות שכולם מתוקשבים, הם אינם עומדים עדיין בקריטריונים של הוראה מעניינת, מתן משוב איכותי ופרקטיקות הוראה-למידה-הערכה. גם התלמידים במערכת החינוך העירונית חושבים כך, כפי שהם מעידים בשאלוני המיצ"ב, בשנים תשע"ה - תשע"ו:

הממוצע הארצי גבוה מהממוצע העירוני ב- 2% - 5% בכל המדדים, בשנתיים שמוצגות.

הממוצע הארצי גבוה מהממוצע העירוני ב- 7% - 10% בכל המדדים, להוציא "פרקטיקות הוראה-למידה-הערכה איכותיות" בשנת תשע"ה, שם נמצאו הממוצעים שווים.

3.2 מגמות ותהליכים בארץ ובעולם

- איכות ההוראה והלמידה מקבלים הגדרה חדשה: הלימוד כחוויה מעוררת ומסקרנת, תכנית לימודים רלוונטית לעולם של הצעירים, הילד כלומד פעיל, תכנון למידה כתכנון של ניהול שונות (בהתאמה לתיאוריות האינטליגנציות המרובות של גרדנר והאינטליגנציה הרגשית של גולמן), למידה בקבוצות קטנות, למידה שאינה מוגבלת להגדרת הזמן המסורתית של בית הספר, התקדמות אישית - כל אלה הם חלק מהגדרות האיכות החדשות. והמורה - הוא חדל להיות מקור ידע בלעדי; הוא מכון ומנחה את התלמיד למקורות ידע מגוונים, מעודד חשיבה ביקורתית של התלמיד, יוזם למידה בצוות ומאמץ כלים חדשים ללמידה ולהערכת הישגי התלמיד¹¹.
- הבסיס הרעיוני לבתי הספר החדשניים¹² מובא להלן: הלומד והמלמד, על פי תפיסות פדגוגיות חדשניות, משנים תפקידם. הלומד החדש מעורב באופן פעיל בתהליך הלמידה, מביא את עצמו, זהותו, התנסויותיו, קולו ועולמו אל תוך תהליך הלמידה, לוקח אחריות על תהליך הלמידה, מנהל ומבקר את הלמידה, יוצר ידע על בסיס מידע מגוון, עובד בשיתוף פעולה עם עמיתים, פועל בחופשיות ובנוחות בסביבות טכנולוגיות, עורך הערכה עצמית ורפלקציה, משתמש ונותן משוב עמיתים. המורה החדש לפי תפיסות אלו, הוא המעצב את סביבות הלמידה לקידום מטרות מגוונות בסטנדרטים גבוהים, משחרר ומאפשר ללומד לקחת אחריות ושליטה גדולה יותר על הלמידה, מרגיש נוח בהוראה ולמידה ממוחשבת

¹¹ פרופ' עמי וולנסקי, בתוך מאמר בהארץ 2008

¹² מתוך "הגיע זמן חינוך, 2016, על-פי קלניס וקוף - Ubiquitous learning

ולמידה מרחוק, חוקר ומתעד פרקטיקות פדגוגיות אפקטיביות, מנהיג קהילת למידה דינאמית ויוצר ומיישם כלי הערכה מעצבים

- בתי ספר דוגמת HTH (המבוסס על למידה מבוססת פרוייקטים) ו-MET Schools בארה"ב (בהם המיקוד על "לומדים ללמוד") מציגים שינויים דרמטיים בחוויית הלומדים, בהישגים הלימודיים ובאקלים הבית ספרי. הפעלתם חסכונית, אינה דורשת מיונים מוקדמים ומציגה הצלחות בשילובם של תלמידים בעלי יכולות שונות ומרקע סוציו-אקונומי שונה. רוב בוגרי רשת HTH התקבלו ללימודים אקדמיים ולמעלה מ-51% היו הראשונים במשפחותיהם שהגיעו להישג זה¹³.

3.3 האתגרים המרכזיים

- התאמת בתי הספר בעיר למאה ה-21.
- הובלת שינוי בבתי הספר היסודיים על ידי השקעה בפיתוח המקצועי של המורים.
- מתן מענה דיפרנציאלי לתלמידים למינצוי יכולתם.
- הפיכת תל-אביב – יפו לעיר חלוצה בהערכה חלופית בכל בתי הספר.

פעולות שנעשו השנה לקידום בתי ספר פורצי דרך:

- צוות פיתוח "בית ספר שווה" - מחפש את המיוחד שיבטא את הייחודיות של העיר על כל גווניה, בתוך בתי הספר.
- צוות פיתוח "נעורים" מבקש לעצב ולהטמיע פדגוגיה שתאפשר לחטיבת הביניים להוות פרק משמעותי ומעורר השראה בחיי התלמידים מבחינה לימודית, ערכית וחברתית. תוצרי הפיתוח - שינוי מבנה הלמידה והתכנים בחטיבות הביניים. בשנת הלימודים הבאה ישתתפו 6 בתי ספר בתכנית.
- הטמעת "הערכה חלופית", המציבה במרכז תהליך למידה ומחקר עצמאי ולא תוצר או ציון.
- מודל לקליטת מורים חדשים - קליטה מיטבית של מורים חדשים בבית הספר, במטרה לתמוך בהם, להמשיך הכשרתם ולמנוע עזיבתם (שיעור גבוה מאוד של מורים חדשים עוזבים את ההוראה במהלך 5 השנים הראשונות).
- מורים מובילים - שינוי התפיסה של 'השתלמות מורים' ל'קהילות למידה'. המורים ישתייכו לקהילת למידה, לפי נושאים אותם הם רוצים ללמוד/לפתח. הם יביאו את התכנים הרלוונטיים, יעבדו אותם בקבוצת הלמידה, יתנסו בכיתה ויחזרו לקהילה עם תובנות. בראש כל קהילת למידה יעמוד מורה מוביל.
- מתכנני העיר הצעירים - תכנית לימודים לתלמידי כיתות ד' ב-5 בתי ספר יסודיים.

¹³ מתוך "עיר דמוקרטית עיר חינוך במאה ה-21, מפת דרכים לשינוי חברתי-חינוכי-קהילתי", 2014. הוצ' המכון לחינוך דמוקרטי

- בתי ספר פורצי דרך בחינוך - בתי ספר שעושים שינוי ב- 5 ממדים: תכנית הלימודים; ארגון הלמידה; למידת מורים; אקלים; ומדידה והערכה. השנה התחילו 15 בתי ספר יסודיים ובשנת הלימודים תשע"ח יצטרפו עוד 15 בתי ספר.

